

Peaministri ülevaade Riigikogule Vabariigi Valitsuse tegevusest Euroopa Liidu poliitika teostamisel, 9. oktoobril 2012

Hea Juhataja,
Austatud Riigikogu,
Ekstsellentsid.

Ma tänan võimaluse eest anda ülevaade valitsuse Euroopa Liidu poliitikast.

Eestis on alanud elav ja kohati teravgi debatt Euroopa Liidu teemadel. Viimati nägime midagi sarnast liitumise otsustanud rahvahääletuse eel, pea kümme aastat tagasi.

Arutelu on õigeaegne, sest Euroopas on toimumas suured muutused. Eriti väikeriikidele on muutuste aeg rahvusvahelistes suhetes alati ka keeruliste valikute aeg. Neid valikuid ei saa ega tohi teha varjatult, kodanike selja taga.

Seepärast soovin ma tänada Riigikohut põhjalikult läbikaalutud otsuse eest Euroopa stabiilsusmehhanismi põhiseaduspärasuse hindamisel. Seepärast tunnustan õiguskantslerit, kes selle protsessi algatas.

Seepärast tervitan ka Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni ja väliskomisjoni ühiselt läbiviidavaid avatud istungeid Euroopa tuleviku teemal. Loodan, et tänane arutelu siin saalis on üks osa sellest debatist.

Mul on ka meeldiv näha Eesti ajakirjanduse kasvavat, üha professionaalsemat huvi Euroopa Liidu teemade vastu.

Austatud Riigikogu,

Meie ees seisab üsna pea valik. See valik on, kas minna kaasa koostööd suurendava Euroopaga või jääda sellest kõrvale. See on tõenäoliselt mitu aastakümnet kestev protsess. Euroopa Komisjoni president Jose Manuel Barroso on kutsunud üles looma tulevikus rahvusriikide föderatsiooni. Seda võib ka teisiti nimetada, mõisteid defineeritakse erinevalt. Kuid mõte jääb samaks – Euroopa Liidu liikmesriikide, vähemalt eurosooni riikide koostöö, koordineerimine, lõimumine süveneb. Nimetamisest olulisem on selle koostöö sisu. Millest me räägime? Miks see vajalik on? Kõige lihtsamalt öeldes käib Euroopa majandus- ja rahaliidu kapitaalremont. Stabiilsus ja kasvupakti järgimine üksi ei pruugi hoia ühisraha stabiilsena. Hoolimata sellest, et kriisiaastate jooksul on juba palju tehtud. On jõustatud õigusaktide pakett, mis annab meile hoopis nii finantsdistsipliini rikkujatega tegelemiseks, kui ka taoliste rikkumiste ennetamiseks.

Euroopa Komisjonil on täna palju suuremad õigused liikmesriikide majandusolukorra analüüsiks ja riikidele soovitude tegemiseks selle olukorra parandamiseks.

Riigikogu menetluses on fiskaalleppena tuntud lepingu eelnõu, mis kohustab kõiki selle osalisi kujundama oma eelarvepoliitikat konservatiivselt – nii nagu me seda Eestis juba 20 aastat oleme teinud.

Just eile pidas oma asutamiskoosoleku Euroopa Stabiilsusmehhanismi nõukogu – euroala IMF. Euroopa Keskpank on astunud samme, et tagada euroala rahaturgude terviklikkus. Oleme täna palju paremini kaitstud kui neli aastat tagasi, mil Lehman Brothersi pankrott kriisi valla päästis.

Siinkohal tuleb märkida, et vastupidiselt levinud arusaamale, et kriisis räsitud euroala riikides

midagi ei toimu, räägivad numbrid teist keelt. Kuigi kõigil neil on käia veel pikk tee, on nad oluliselt parandanud oma eelarvepositsiooni.

Kriisiriikide konkurentsivõime paraneb, kuigi aeglaselt. Kohandumine ei ole toimunud nii kiiresti, kui me lootsime, ja nad ei tohi ennast lõdvaks lasta, kuid muutused toimuvad. Need on täiesti võrreldavad Läti ja Eesti sammudega kriisi alguses.

Kuid kui senised kriisihaldusmeetmed toimivad, siis milleks veel midagi teha? Sest võib kindel olla, et praegune majanduskriis ei jää viimaseks. Euroala ja laiemalt Euroopa Liit peab järgmiseks kriisiks valmis olema.

Euroopa lahendus, tuginedes kuue aastakümne lõimumiskogemusele, on koostöö tihendamine. Herman Van Rompuy on järgmisel nädalal toimuva ülemkogu ettevalmistamisel viidanud koostöö arendamise vajadusele neljas valdkonnas: pangandus-, eelarve-, majandus- ja poliitilise liidu alal. Igal nimetatud aladest on välja käidud nii konkreetsemaid kui ka abstraktsemaid mõtteid, mille osas Eestil tuleb kujundada välja oma seisukohad. Kas euroalal peaks olema Euroopa Liidu eelarvest eraldiseisev rahainstrument, mida saaks kasutada kriisimõjude leevendamiseks või stiimulina struktuursete reformide läbiviimiseks?

Kas euroala liikmesriigid peaksid omavahel või Euroopa Liidu institutsioonidega sõlmima siduvama lepingu, mis sätestaks täpsemad kohustused konkurentsivõime tugevdamisel – olgu see siis tööturu arendamisel, riigi kulutuste kokkutõmbamisel, miks mitte ka haridussüsteemi reformimisel tänapäeva nõuetele paremini vastavaks?

Milline peaks olema demokratlik kontroll nende meetmete rakendamise üle? Ja juhul kui anda euroalale suurem otsustuspädevus, siis kuidas tagada nende otsuste legitiimsus? Olukorras, kus euroalal praegu oma poliitilised protseduurid peaaegu puuduvad?

Valitsus arutab neid küsimusi sellel neljapäeval, kuid enne seda soovin ma kuulda Riigikogu arvamust. Samuti on ilmselge, et Eesti seisukohad peabki lõpuks kujundama Riigikogu.

Need küsimused esitatakse konkreetsetelt – ja nii peavad konkreetset olema ka meie vastused. Juba käesoleva aasta detsembri ülemkoguks valmistudes. Seejärel saame me Euroopas ja Eestis hakata arutama, kas ja mil määral nõuavad uuendused Euroopa aluslepingute ja Eesti põhiseaduse muutmist.

Austatud Riigikogu,

Ma nõustun Põhiseaduse Assamblee liikme ja meie põhiseaduse ühe autori Jüri Raidla antud hinnanguga hiljuti toimunud õigusteadlaste päeval.

Nimelt, et enam koostööd tegevas – kui soovite, föderaalsemas, Euroopas – on Eesti põhiseaduse preambulas sätestatud eesmärkide saavutamise lihtsam. Ning et Eesti peaks olema Euroopa koostöö süvendamise eestvedajate hulgas, et tagada meie rahvuslike huvide järgimine.

Just seetõttu otsustas valitsus liituda riikide grupiga, kes soovivad algatada tihendatud koostööd finantstehingute maksu kehtestamiseks. Otsus selle kohta, kas Eesti sellise maksu ka kehtestab, on veel ees.

Kuid see samm võimaldab meil oma seisukohti kaitsta ja arenguid mõjutada. Vastasel juhul jääb meil üle ainult üks valik: kas kaasa lohiseda või maha jääda.

Näeme, kuidas mõned liikmesriigid ennast ise koostööst distantseerivad. Mul on kahju seda vaadata. Sest ma usun, et koostöö on lõppkokkuvõttes alati majanduslikult ja poliitiliselt kasulik. Seda mõlemale poolele. Koostööst välja jäädes jääme me kõik vaesemaks.

Koostööst välja jäädes peaksime pikapeale leppima vähem kaitstud ja vaesema Eestiga. Seda nii majanduslikult kui ka poliitiliselt.

Euroala ja Euroopa Liidu liikmelisust ei ole tark taandada vaid rahasse. Olgu siiski veelkord välja öeldud, et Eesti poolt garanteeritav ja sissemakstav osa Euroopa Finantsstabiilsuse Fondi ja Euroopa Stabiilsus-mehhanismi poolt antud ja antavatele laenudele kokku, on rohkem kui viis korda väiksem kui need toetused, mida Eesti on Euroopa Liidu eelarvest saanud või järgneva seitsme aasta jooksul saab.

Kui võtta kõrvale veel investeeringud, mis on Eestisse tehtud osalt ka tänu sellele kindlustundele, mida Euroopaga lõimimine ja euroga liitumine on investoritele pakkunud, siis käib jutt juba kümnekordsest vahest. Ning ühisrahast saadavast kasust rääkides ei tohi unustada ka madalaid intresse meie eraisikutele ja ettevõtjatele.

Siinkohal soovin teha väikese kõrvalepõike käimasolevatele läbirääkimistele uue Euroopa Liidu eelarveraamistiku üle. On selge, et Eesti riik, Riigikogu ja valitsus ning Eestist valitud Euroopa Parlamendi liikmed teevad kõik endast oleneva, et järgmine eelarve võimaldaks alustada Rail Balticu loomist.

Et see tagaks investeeringuteks sama palju raha kui eelmisel perioodil ning võrdsustaks senisest suuremal määral põllumeestele antavaid otsetoetusi. See teema oli peamine ka kõigil minu eelmise nädala kohtumistel Euroopa Liidu juhtidega Brüsselis.

Kuid me peame mõistma, et kuigi väga palju kära ja lärmi läheb eelarve mahu ümber, on kõige olulisem see, kuhu raha läheb. Kas need kulutused mida me plaanime, on otstarbekad ja tugevdavad Euroopat. Usun, et ka netomaksjaid, eelarvemahu kärpimise nõudjaid, huvitab tegelikult palju enam eelarve sisu.

Loodan väga, et meil õnnestub eelarves kokku leppida juba selle aasta lõpuks. Euroopa kodanikud vajavad selget sõnumit, et Euroopa investeeringud majanduskasvu ja tööhõive toetamiseks on tagatud.

Austatud Riigikogu,

Demokraatlik kontroll Euroopa otsuste üle eeldab palju mitmekesisemaid mehhanisme, suuremat võimude lahusust ning võimu jagamist, kui rahvusriigis kombeks. See eeldab tasakaalu erinevate ülesannetega institutsioonide vahel. See printsiip on ka mõiste „föderatsioon“ ehk liit keskmes. See ei tähenda võimu tsentraliseerimist, vaid vastupidi, selle jagamist eri tasandite vahel.

Nii nagu ei ole demokraatlik see, et üks riik saaks blokeerida valdava enamuse heaolu ja turvalisuse kindlustamiseks vajaliku otsuse, ei oleks mõistetav enamuse dikteeritud otsus, mis üldse ei arvestaks ühe riigi koduste asjadega. Me peame oma uusi valikuid tehes pidevalt otsima tasakaalu eri valdkondade, otsustajate ja otsuste tasandite vahel.

Riigisisesele mõistlik ja otstarbekas, kui me tugevdame oma Euroopa-poliitika legitimeerimist ja seda toetavaid praktikaid. Riigikogu on juba otsa lahti teinud, laiendades oma pädevusi Euroopa Stabiilsusmehhanismi toimimise üle kontrolli teostamisel.

Eestis on kujunenud välja hea traditsioon, mille kohaselt valitsusjuht käib enne ülemkogu ja euroala tippkohtumisi Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjonis, et enne koos küsimused läbi arutada. Ma teen Riigikogule ettepaneku kaaluda Riigikogu kodu- ja töökorraseaduse täiendamist, kinnistada taoline töökord ka seaduses.

Seda korda võib ka laiendada. Selliselt, et peaminister tuleks ja selgitaks tehtud valikute tagamaid ka pärast toimunud kohtumisi. Olgu siinkohal öeldud, et mina isiklikult olen valmis alati selgitama ülemkodus tehtavaid otsuseid nii enne kui ka pärast täiskogu ees, kui Riigikogu seda peaks soovima.

Austatud Riigikogu,

Oma tänase kõnega markeerisin mõned valikukohad, mis Eesti ees lähiajal seisavad. Riigikogu pädevuses on nendes valikutes kaasa rääkida. Valitsus ootab teie tarku otsuseid, mis on tehtud pärast põhjalikke sisulisi arutelusid.

Täna tähelepanu eest.